

# Valet till Ålands landsting år 1922

Casper Wrede

Artikeln publicerades i tidningen radar nr1:1997, utgiven av Ålands högskola

Casper Wrede är tidigare valadministratör vid Ålands landskapsregering. Han är policies magister och har bland annat forskat i och dokumenterat de åländska valen före andra världskriget.

## Inledning

I år firas 75-årsdagen av Ålands självstyrelse. Bland alla tänkbara födelsedagar för självstyrelsen har man valt den 9 juni 1922, den dag då landstinget, Ålands egna, demokratiskt valda parlament, sammanträdde till sitt första plenum. Därmed kan man säga att Ålands självstyrelsedag också innebär en hyllning till demokratin.

Åland borde kunna vara ett närddemokratins paradis. Den närhet till beslutsfattarna som självstyrelsen innebär, kombinerad med den bibehållna strukturen med små kommuner, borde borga för ett starkt engagemang i de gemensamma angelägenheter som anförtratts av de demokratiskt valda organen.

Ändå finns också här en utbredd misstro mot ”politikerna”, kanske ibland t.o.m. politikerförakt. Politikerna å sin sida tycker ibland att det är svårt att få medborgarna med sig när de vill slå in på nya vägar. På Åland är det vanligt att beklaga sig över att nya förslag och initiativ ”pratas sönder” och aldrig kommer till förverkligande. Förutom att trots allt vara ett gott tecken på en levande demokrati är detta också en signal om bristande kontakter mellan politiker och folk. När uppslutningen bakom de demokratiska institutionerna, som har den formella makten, är så dålig som den är, är det inte förvånande att det finns krafter som kan mobilisera starkt stöd för – eller motstånd mot – vissa frågor även utanför dessa institutioner.

Det finns alltså en klyfta mellan väljare och valda också på Åland. Hur har den uppstått? Eller har den alltid funnits där?

För att besvara sådana frågor krävs tillgång till fakta. Väl känt är att deltagandet i allmänna val på Åland är betydligt lägre än i grannregionerna. Ett lågt valdeltagande säger någonting om förhållandet mellan dem som väljer och dem som väljs. Tidigare studier visar också, att det låga valdeltagandet paradoxalt nog uppstod i och med självstyrelsen.<sup>1</sup> Undersökningar av politiska val hör till de klassiska forskningsområdena inom samhällsvetenskapen. De åländska valen har däremot inte undersökts i någon högre grad. När det gäller de tidiga landstingsvalen finns i stort sett bara den ”officiella” självstyrelsehistoriken att falla tillbaka på.<sup>2</sup> Detta beror delvis på att själva valhandlingarna varit försvunna från Åland och i stället deponerade i arkiv i Åbo och Helsingfors. Forskarna har därför varit hänvisade till andrahandskällor, i huvudsak de synnerligen kortfattade valreferaten i tidningen Åland.

Numera är emellertid alla dokument som rör åländska val överförda till Ålands landskapsarkiv och har därmed blivit lättare tillgängliga för forskningen. De åländska valen – särskilt landstingsvalen – före II världskriget kommer att vara föremål för ett forskningsprojekt under de närmaste åren. Avsikten med projektet är att skaffa fram ett så fullständigt faktaunderlag som möjligt om de tidiga valen. Sådana fakta är en förutsättning för att besvara de frågor som ställdes ovan. I den följande artikeln beskrivs det allra första landstingsvalet den 8 maj 1922, för 75 år sedan.

## Valets bakgrund

I den självstyrelselag för Åland som stiftades av Finlands riksdag år 1920 stadgades att Ålands folk skulle företrädas av ett landsting valt genom omedelbara, proportionella och hemliga val med allmän och lika rösträtt för män och kvinnor som fyllt 21 år. I den anslutna lagen om hur självstyrelselagen skulle verkställas bestämdes antalet representanter i landstinget till 30 och ytterligare att det första valet skulle hållas den 1 november 1920.

Eftersom ålänningarna vägrade börja tillämpa självstyrelselagen innan ålandsfrågan hade avgjorts i Nationernas Förbund ändrades verkställighetslagen på så vis, att presidenten gavs fullmakt att bestämma över tidpunkterna för val, landstingets första sammanträde etc. Efter ålandsfrågans avgörande och ingåendet av den s.k. Ålandsöverenskommelsen mellan Finland och Sverige år 1921, kunde

---

<sup>1</sup> Se t.ex. Wrede (1981)

<sup>2</sup> Dreijer (1947), Tudeer (1993)

så president K. J. Ståhlberg i januari 1922 besluta att det första landstingsvalet skulle hållas den 8 maj 1922 och att landstinget skulle samlas (för att granska fullmakterna) för första gången den 8 juni.

Någon egen vallag att följa fanns av naturliga skäl inte. Man skulle i stället ”i tillämpliga delar” iaktta Finlands vallag av den 20 juli 1906, alltså just den lag som bl.a. gjorde att Finland som det första landet i Europa införde kvinnlig rösträtt (däremot var rösträttsåldern i lantdags- och riksdagsval 24 år). Så kom det sig att en lag som Hans Majestät Kejsar Nikolaj II hade ”täckts i Nåder stadfästa”, som överskriften lyder, i Peterhof för Storfurstendömet Finland år 1906, ett halvtannat decennium senare fick utgöra den lagliga grunden för ett val i ett självstyrt område inom det före detta storfurstendömet gränser, medan nämnda majestät och hans kejsardöme redan gått ur tiden. Historien tar ibland oförutsedda vägar.

## Valförberedelser

För att handha de praktiska omständigheterna kring valet utsågs en centralnämnd, där dels landshövdingen och dels stadsfullmäktige tillsatte representanter. Ordförande blev fil.dr. A. W. Johansson och sekreterare sjökaptan Jacob Lundqvist, också suppleant i nämnden. De valnämnder som utnämns för att verka vid riksdagsval fick i uppgift att också fungera vid landstingsvalet. Nämnas kan att Carl Björkman, som efter valet utsågs till Ålands första lantråd, bland mycket annat var valnämndens ordförande i Mariehamn. Han kunde kvarstå i den uppgiften trots att han blev uppställd som kandidat i valet.

Som underlag för upprättande av vallängder ålades varje mantalsskrivare att göra en förteckning över alla personer bosatta inom respektive röstningsområden som före ingången av år 1922 uppnått 21 års ålder och som varit mantalsskrivna i någon kommun på Åland sedan den 1 januari 1920.

För rösträtt krävdes alltså minst två års bosättning på Åland före valåret. Ålandsöverenskommelsens krav på minst fem års bosättning blev lagfäst först i och med den s.k. Garantilagen den 11 augusti 1922 och infördes i Ålands första egna vallag 1924 (slutligt godkänd i landstinget 17.12 1923). Kravet på bosättning sedan just den 1 januari 1920 fanns för övrigt med redan i den uppskjutna lagen om självstyrelselagens ikraftträdande. Skulle val ha hållits som planerat, dvs. den 1 november 1920, skulle således kravet på bosättningstid ha varit endast 10 månader.

För att nominera kandidater till valet krävdes att minst tio ”valmän”, dvs. röstberättigade personer, gick samman i en valmansförening, som kunde ställa upp en kandidatlista. I grunden alltså samma förfarande som fortfarande är i bruk. Däremot finns det väsentliga skillnader i detaljerna: 1922 kunde en lista uppta tre kandidater, och samma kandidat kunde nomineras av flera valmansföreningar. Kandidaternas medgivande att åta sig uppdraget, eller försäkran om att inte låta sig uppställas av någon annan valmansförening, krävdes synbarligen inte (däremot kunde man skriftligen fransäga sig kandidatur).

Kandidatlistorna skulle inlämnas till centralnämndens sekreterare, som kunde ”träffas å drätselkontoret i Mariehamn alla hälgfria dagar mellan 12 och 1 på dagen”, som texten i kungörelsen lyder, senast den 7 april (31 dagar före valdagen). Jacob Lundqvist var ordförande i drätselkammaren, senare drätseldirektör i Mariehamn.

Valmansföreningar kunde också samarbeta med varandra i valet genom att bilda valförbund. Dessutom kunde för varje lista anges ett ”allmänsträvande” som respektive valmansförening ansåg väsentligt att förverkliga, eller ”viss lösen” som betecknade föreningens uppfattning i någon allmän fråga. Förfarandet erbjöd således t.o.m. bättre möjligheter till programförklaringar i själva kandidat-sammanställningen än vad fallet är idag.

Sålunda kom inför valet att bildas tre valförbund: Ålands Svenska Valförbund (ÅSV) n:o 1 och 2 samt Själfständiga Ålänningars Valförbund (SÅV). Dessutom uppställdes en lista med tre kandidater som inte ingick i något valförbund (listan var ursprungligen uppställd inom ÅSV 1, men eftersom två av listans kandidater inte återfanns på någon annan lista inom valförbundet överskreds det totala antalet tillåtna kandidater, och listans ombudsman meddelade därför att den skulle lämna valförbundet). Inom de båda ÅSV, där de som lett Ålands kamp för återförening med Sverige återfanns, ställdes i stort sett samma kandidater upp under mottot ”Ålands svenskhet”. Den enda anledningen till att dela förbundet i två var den gräns för antalet kandidater som fick ställas upp inom ett och samma valför-

bund: det maximala antalet kandidater var detsamma som antalet ledamöter som skulle väljas, alltså 30. Nu kom ÅSV 1 att uppta 29 kandidater på 24 listor, ÅSV 2 13 kandidater på 6 listor och SÅV 12 kandidater på 12 listor. Totalt ställde, med beaktande av överlappningen mellan ÅSV 1 och 2 och den ensamma listan, 49 kandidater upp i Ålands första landstingsval. Två av kandidaterna var kvinnor.

Den kandidat som förekom på flest listor var givetvis Julius Sundblom. Han var uppställd inom både ÅSV 1 och 2 och var första kandidat på en lista, andra kandidat på sex listor och tredje på två. Också flera andra av de kända namnen från Ålands kamp för återförening med Sverige återfinns på flera av kandidatlistorna inom de bägge ÅSV. SÅV:s huvudkandidat var Johannes Holmberg, som hade stött regeringens förslag till självstyrelselag. Holmberg fanns med på fyra av förbundets kandidatlistor, varav en gång som första namn. Första namn på den ensamma listan, som också omfattade tre kandidater, var folkskolläraren Fr. Liewendahl från Jomala Ytternäs.

Det är för övrigt intressant att se hur olika kandidaterna presenteras på listorna. En del kandidater står med alla sina förnamn, t.ex. ”Malén, Mikael Leonard. Bonde. Lumparland”, medan andra presenteras betydligt mera kortfattat: ”Höglund, K. A. Sjökapten. Saltvik”. Ibland anges förutom kommunen också hembyn. Samma kandidat kan t.o.m. presenteras olika på olika listor. Någon enhetlig linje går inte att spåra; man får dock förmoda att alla kandidater var tillräckligt kända av väljarna för att sammanblandningar inte skulle ske.

Den slutliga sammanställningen av kandidatlistorna behövde enligt lagen inte kungöras i någon tidning. Tidningen Åland publicerade dock på eget initiativ två dagar före valet valsedeln med alla listor och kandidater, men med utelämnande av hela Själfständiga Ålänningars Valförbund. I samma tidning fanns en debattartikel undertecknad ”Svenska ålänningar” som bl.a. slog fast att ”på valförbundet III (dvs. SÅV) får ingen åländsk blick ens snegla. Inom dess ram får ingen åländsk röst falla.” Därmed var 1922-års valkampanj över.

## Valets genomförande

Måndagen den 8 maj var det så dags att gå till val. Vallokalerna hölls öppna mellan kl. 9 på morgonen till 8 på kvällen (med högst två timmars avbrott). Någon förtidsröstning förekom inte, utan den enda möjligheten att rösta om man befann sig på ”fel” ställe under valdagen var att i förväg begära ett vallängdsutdrag från valnämnden i sitt röstningsområde, med vilket man kunde utöva sin rösträtt i något annat röstningsområde. Denna möjlighet nyttjades också relativt flitigt, men förutsatte ändå att man befann sig någonstans på Åland under valdagen.

Antalet röstningsområden uppgick till 29. Finström var indelat i fem områden, Föglö och Hammarland i fyra, medan t.ex. Brändö, Kumlinge och Mariehamn alla utgjorde ett enda röstningsområde.

Valsedelns såg inte ut på det sätt vi är vana vid, utan den liknade i stället sammanställningen av kandidatlistor. Där fanns således alla listor och kandidater förtecknade (förutom eventuella suppleanter). Väljarna röstade genom att på valsedelns strecka för den lista de ville rösta på. Det var också tillåtet att ändra ordningsföljden mellan listans kandidater, och t.o.m. att skriva in en helt egen kandidatlista.

Själva valförandet var välbekant från de tidigare lant- och riksdagsvalen. Dessa hölls mycket tätt under 10-talet p.g.a. ideliga lantdagssupplösningar. Deltagandet i valen var mycket livligt på Åland ända fram till 1917, ibland t.o.m. livligare än i landet som helhet. Man hade ju också en given representant att sluta upp kring: Julius Sundblom. Det sistnämnda året röstade 67,7 % av ålänningarna medan landet som helhet hade ett deltagande på 69,2 %. Ännu vid riksdagsvalet 1919 röstade 48,5 % av ålänningarna. I det val som hölls i början av juli 1922 föll emellertid valdeltagandet kraftigt – av förekommen anledning ställde ingen åländsk kandidat upp i valet. Endast ca 23 % av de röstberättigade röstade.<sup>3</sup>

Val till lokala eller regionala församlingar var däremot vid den tiden en okänd företeelse. Val till kommunernas fullmäktige började t.ex. hållas först på 20-talet, och då med ytterst begränsat delta-

<sup>3</sup> För uppgifter om Ålands deltagande i riksdagsval se t.ex. Bondestam (1972) sid. 32, Hellström (1969) och Högman (1981) sid. 113

gande. I det första kommunalvalet 1921 röstade sålunda endast 4,5 % i de åländska kommunerna. Denna låga notering berodde dock på att man i många – de flesta? – kommuner tillgrip s.k. sänjval då endast en kandidatlista hade nominerats. I en del kommuner kände man dock uppenbarligen inte till förfarandet med sänjval: i Mariehamn röstade fem personer (alla män), 0,6 % av de röstberättigade, på den enda uppställda listan. Listan hade ställts upp av Gårdsägarföreningen, och det är möjligt att det var föreningens styrelse som mangrant fann för gott att rösta på sin lista.<sup>4</sup>

Eftersom en tredjedel av fullmäktige skulle förnyas varje år hölls nya kommunalval 1922. Då var den totala röstningsprocenten på Åland 1,8 (263 röstande av 14.450 röstberättigade). I Mariehamn hade emellertid deltagandet nu ökat till 8,4 %. År 1922 var således något av ett första ”supervalår” med både riksdags-, landstings- och kommunalval. Men dessa utvidgade möjligheter till politisk påverkan var alltså helt nya för medborgarna.

## Valets resultat

Ett val ger upphov till flera olika slags resultat. Det viktigaste är naturligtvis sammansättningen av det organ som skall väljas. Men ett viktigt resultat är också det valdeltagande som uppnås, eftersom deltagandet säger något om förtroendet för eller uppslutningen kring det valda organet. Deltagandet i ett politiskt val kan sägas vara en indikator för legitimiteten hos det politiska systemet.

Ur deltagarsynpunkt är givetvis det första landstingsvalet 1922 särskilt intressant att undersöka. Hur togs självstyrelsen egentligen emot av ålänningarna, som ju nästan mangrant hade manifesterat sin vilja till återförening med Sverige? Och vilken legitimitet skulle landstinget komma att åtnjuta jämfört med riksdagen, som ju synbarligen hade haft ett starkt stöd som politisk representation också för ålänningarna?

I det politiska livet av år 1922 var emellertid sådant som valdeltagande tydligen av begränsat intresse. Några uppgifter om deltagandet publicerades inte, och deltagandet var inte föremål för någon tidningsdebatt efter valet. I själva verket gjordes överhuvudtaget ingen sammanställning av uppgifter om deltagandet, vare sig av centralnämnden, tidningen eller någon annan. Man nöjde sig med att rapportera själva valresultatet, dvs. hur många röster som tillfallit de olika listorna och valförbunden, samt namnen på de 30 invalda landstingsledamöterna.

Här följer, med 75 års fördröjning, uppgifter om valdeltagandet i landstingsvalet den 8 maj 1922, separat för varje kommun, för olika grupper av kommuner, samt för hela Åland. Uppgifterna är hämtade från de protokoll varje valnämnd i de 29 röstningsområdena uppgjorde och skickade in till centralnämnden tillsammans med röstsedlarna efter valet. Antalet valsedlar är det faktiskt redovisade antalet. Detta antal skiljer sig i några fall från antalet röstande enligt avprickningarna i vallängden. Denna skillnad kan förmodas bero på att också alla som tog ut vallängdsutdrag prickades av i röstlängden, men vissa av dem lät kanske ändå bli att utnyttja sin rösträtt.

**Tabell 1.** Landstingsvalet den 8 maj 1922: Antal röstberättigade, röstande och röstningsprocent per kommun.

Kommun	Röstberättigade	Avgivna valsedlar	Röstningsprocent
Brändö	696	252	36,2
Eckerö	781	412	52,8
Finström	1.394	732	52,5
Föglö	806	482	59,8
Hammarland	690	341	49,4
Geta	964	605	62,8
Jomala	1.784	784	43,9
Kumlinge	561	252	44,9

<sup>4</sup> Hellström (1969) sid. 124ff (intervju med Matts Dreijer)

Kökar	467	79	16,9
Lemland	1.141	455	39,9
Lumparland	360	188	52,2
Saltvik	1.645	593	36,0
Sottunga	219	141	64,4
Sund	1.102	394	35,8
Vårdö	666	304	45,6
Landskommuner	13.276	6.014	45,3
- centralkommuner	5.283	2.576	48,8
- randkommuner	4.578	1.928	42,1
- skärgården	3.415	1.510	44,2
Mariehamn	880	653	74,2
<b>Hela Åland</b>	<b>14.156</b>	<b>6.667</b>	<b>47,1</b>

Indelningen i olika kommuntyper är densamma som används i nutida statistik, dvs. till landskommunerna räknas alla kommuner utom Mariehamn, centralkommunerna är Finström, Hammarland, Jomala och Lemland, till randkommunerna hör Eckerö, Geta, Lumparland, Saltvik och Sund medan skärgården utgörs av Brändö, Föglö, Kumlinge, Kökar, Sottunga och Vårdö. Indelningen är gjord för att underlätta jämförelser med statistik från nutida val. T.ex. Eckerö borde annars ha räknats som skärgårds- och inte som randkommun eftersom bron över Marsund inte var byggd ännu 1922.

Av de totalt 14.156 röstberättigade var det således 6.667 som utnyttjade sin rösträtt, vilket ger ett valdeltagande på 47,1 %. Det skulle dröja ända till 1945 innan den noteringen överträffades.

Det mest iögonenfallande i tabellen är annars uppgifterna för Mariehamn: dels framgår det med önskvärd tydlighet att staden ännu på 20-talet var ett synnerligen litet samhälle med endast 880 röstberättigade, dels utmärker sig staden genom att ha det överlägset högsta valdeltagandet, drygt 74 %. Överlag är deltagarsiffrorna snarast rakt motsatta dem vi är vana att se nuförtiden – sedan länge ligger skärgården i topp när det gäller valdeltagande med randkommunerna strax efter, och med centralkommunerna och Mariehamn på betydligt lägre nivåer. Men 1922 var det alltså i stort sett tvärtom.

Bakom Mariehamns höga deltagarsiffra döljer sig emellertid en speciell omständighet att hålla i minnet: den ovannämnda möjligheten att med ett vallängdsutdrag rösta i ett annat röstningsområde. Tittar vi närmare på de 653 röstande i Mariehamn finner vi att hela 191 av dem egentligen hade rösträtt i andra områden. De flesta av dessa var röstberättigade i Jomala – vid den här tiden hörde ju fortfarande t.ex. Ytternäs till Jomala, och naturligt nog föredrog flera Ytternäsbor att rösta i det närbelägna Mariehamn framom att ta sig ända till sitt eget kommuncentrum.

Dessa 191 röster borde alltså dras bort från Mariehamns röstetal. Å andra sidan förekom säkerligen även det omvända: att Mariehamnare röstade någon annanstans. Nettominskningen blir således knappast så stor, och även om så vore skulle Mariehamn ha ett högre deltagande än genomsnittet för hela Åland. Att invånarna i Mariehamn var ivriga valdeltagare under den här tiden bekräftas också av statistik från de tidiga lant- och riksdagsvalen.

Uppgifterna om de röstberättigades och de röstandes könsfördelning är inte fullständiga, men klart är att männen totalt sett deltog något aktivare i valet än kvinnorna. Dock fanns vissa röstningsområden och kommuner där förhållandet var det omvända.

Endast 51 st eller 0,8 % av de avgivna valsedlarna kasserades. Detta kan jämföras med senaste lagtingsval då hela 2,7 % måste kasseras. Den vanligaste orsaken till underkännande i nutida val är att rösten är blank, och därefter kommer sammanblandning av kandidatnummer i lagtings- respektive kommunalvalen. Ingen av dessa orsaker var aktuella 1922; blankröstandet var inte ”uppfunnet” på den tiden, och kommunalval hölls överhuvudtaget inte samtidigt som landstingsvalen.

De godkända valsedlarna fördelade sig på de uppställda alternativen på det sätt som framgår av tabell 2.

**Tabell 2.** De godkända valsedlarnas fördelning i landstingsvalet 8.5.1922.

<b>Valförbund/lista</b>	<b>Antal röster</b>	<b>Procent</b>
Ålands Svenska Valförbund n:o 1	5.181	78,3
Ålands Svenska Valförbund n:o 2	1.043	15,8
Själfständiga Ålänningars Valförbund	375	5,7
Lista nr 24	15	0,2
Skrivna valsedlar	2	0,0
<b>SUMMA</b>	<b>6.616</b>	<b>100,0</b>

ÅSV 1 och 2 vann tillsammans en förkrossande seger med 94,1 % av rösterna och fick 29 av de 30 mandaten. Det sista gick till Johannes Holmberg från SÅV. Den ensamma listan fick endast 15 röster och blev utan mandat.

Två valsedlar med skrivna kandidatlistor återfanns och blev godkända. Eftersom kandidaterna som skrivits in på listorna också återfanns inom ÅSV 1 (men inte i den kombinationen) kom rösterna kandidaterna, men inte valförbundet, till del.

Röstmagnet i valet var naturligtvis Julius Sundblom. Han blev invald i det nya landstinget med det högsta jämförelsetalet, följd av de två andra förgrundsfigurerna från kampåren, Carl Björkman och Johannes Eriksson (deras jämförelsetal var 5.528,67, 2.707,06 respektive 1.727,00). En kandidats jämförelsetal är emellertid beroende av antalet röster för hela det valförbund kandidaten ingår i, och säger ingenting om kandidatens personliga röster. Med de regler som gällde 1922 ingår dessutom röster från både ÅSV 1 och 2 i jämförelsetalen för dem som likt Sundblom, Björkman och några till förekom på listor inom båda förbunden. Sundbloms jämförelsetal är uträknat som summan av antalet röster på ÅSV 1, inom vilket han hade det största ”preliminära” jämförelsetalet (den benämningen användes inte 1922 utan har införts senare), och tredjedelen av antalet röster på ÅSV 2, där han kom på tredje plats. Skulle ÅSV 1 och 2 ha kunnat bilda ett enda valförbund hade han således fått ett ännu högre jämförelsetal, dvs. summan av rösterna för de båda förbunden, eftersom han där givetvis hade placerat sig som etta.

Hur många personliga röster fick då Julius Sundblom? Det visar sig att den frågan inte är så lätt att besvara entydigt, utan svaret blir beroende av vilka röster vi väljer att räkna med. Om vi börjar med att räkna rösterna för den lista som hade Sundblom som första namn – det var lista nr 1, med just Björkman och Eriksson som andra och tredje namn – kommer vi till 534 stycken. Alla dessa tillföll emellertid inte Sundblom: på några valsedlar var ordningsföljden mellan kandidaterna ändrad så att Sundblom stod först på andra eller tredje plats. Enligt rösträkningsbestämmelserna erhöll han endast en halv respektive en tredjedels röst från dessa valsedlar. Totalt fick han 532 1/3 röster från listan. Eftersom han hade det högsta röstetalet av listans kandidater fick han ändå hela listans röstetal, dvs. 534, som jämförelsetal från den listan.

Men Sundbloms namn förekom som nämnts på flera listor. Om vi bortser från eventuella listor med ändrad ordningsföljd erhöll han hälften av röstantalet för de listor där han stod som andra namn och tredjedelen av antalet röster för de listor som hade honom som tredje kandidat. Detta ger ett tillskott om 599 respektive 144 1/3 röster. Totalsumman blir då 1.277 1/3 röster av de sammanlagt 12.129 1/3 avgivna rösterna (det antalet fås genom att multiplicera antalet valsedlar med 1 5/6 =

1+1/2+1/3. Det var alltså inte fråga om ”en man, en röst”, utan varje väljare hade i själva verket 1 5/6-dels röst att disponera). Det betyder att Sundblom fick drygt 10 % av alla röster.

Det kan noteras att den ”på pappret” oerhört starka listan Sundblom-Björkman-Eriksson ändå inte var förkrossande överlägsen. Nästan lika många valsedlar, 508 stycken, avgavs för lista nr 8 med Andersson, Uno. Bonde. Hammarland, Mörby som första namn.

## Avslutande kommentarer

Ytterligare ett minne värt att uppmärksamma under jubileumsåret 1997 är 90-årsdagen av det allra första demokratiska valet i Finland och på Åland. Efter införandet av enkammarlantdagen 1906 var det dags att gå till allmänna val för första gången året efter, alltså 1907 (valet hölls 15–16 mars). I det valet deltog enligt uppgift 79 % av de röstberättigade ålänningarna,<sup>5</sup> och det gäller i så fall fortfarande som alla tiders deltagarrekorde på Åland.

Nu har Åland inga politiska val förrän om två år. År 1999 blir å andra sidan ett verkligt ”super-valår” som ger ålänningarna möjlighet att vara med och påverka sammansättningen av inte mindre än fyra beslutande församlingar på olika nivå:

- lokal nivå – val av kommunfullmäktige,
- regional nivå – val av lagting,
- nationell nivå – val till riksdagen och
- internationell nivå – val till EU-parlamentet.

Utvecklingen av den representativa demokratin har alltså nått långt sedan starten i början av seklet. Samtidigt har de politiska representanterna också på Åland allt svårare att engagera medborgarna och förmå dem att ens delta i valen. Trots de ökade möjligheterna till (formellt) inflytande tilltar upplevelsorna av (reell) maktlöshet och därmed minskar också intresset för att delta i valen till de demokratiska institutionerna. Deltagarrekordet från 1907 lär sålunda ohotat stå sig ända in i nästa årtusende.

## Källor

*Förordningar o.dyl.*

Vallag för Storfurstendömet Finland. Given i Peterhof, den 20 juli 1906 (FFS 26/06)

Lag om självstyrelse för Åland 6.5.1920 (FFS 124/20)

Lag angående bringande i verkställighet av lagen om självstyrelse för Åland 6.5.1920 (FFS 125/20)

Folkförbundsrådets beslut av den 24 juni 1921

Ålandsöverenskommelsen av den 27 juni 1921

Lag om ändring av lagen angående bringande i verkställighet av lagen om självstyrelse för Åland 30.12.1921 (FFS 309/21)

Förordning angående tiden, då självstyrelseorganen för landskapet Åland första gången skola väljas och sammanträda. Given i Helsingfors, den 13 januari 1922

Förordning angående bringande i verkställighet av lagen om självstyrelse för landskapet Åland. Given i Helsingfors, den 13 januari 1922

Lag innehållande särskilda stadganden rörande landskapet Ålands befolkning (”Garantilagen”) 11.8.1922 (FFS 189/22)

Ålands landstings beslut om antagande av vallag för landskapet Åland. Föredraget för republikens president den 4 juli 1924, utfärdat i Mariehamn den 20 augusti 1924 (ÅFS 23/24)

## Litteratur

---

<sup>5</sup> Sundberg (1996) sid. 206



- Bondestam, Anna (1972): Åland vintern 1918. Skrifter utgivna av Ålands Kulturstiftelse VI.
- Drejjer, Matts (1947): Ålands självstyrelse 25 år. Festskrift.
- Hellström, Bengt (1969): Ålänningen vid valurnan. Pro gradu-avhandling i statskunskap vid Åbo Akademi.
- Högman, Gyrid (1981): Ålänningarna och ålandsfrågan. Pro gradu-avhandling i nordisk historia.
- Sundberg, Jan (1996): Partier och partisystem i Finland.
- Tudeer, Erik (1993): Det åländska folkets historia V:1 1920–1990.
- Wrede, Casper (1981): Politiskt deltagande på Åland. En undersökning av orsakerna till det låga valdeltagandet på Åland.

#### *Övriga källor*

Centralnämndens för landstingsval arkiv (förvaras i Ålands landskapsarkiv)  
Magistratens i Mariehamn arkiv (förvaras i Ålands landskapsarkiv)  
Tidningen Åland 1922